

Kovács János Mátyás: Ottó ütött

[2003/1. \(01. 09.\)](#)

Az agg királyfi levélben fordult hű alattvalójához, Gerő András történészhez. Szerette volna lebeszélni tervéről, hogy elvállalja a kormány által szervezendő Habsburg-kori Kutatások Közalapítvány Habsburg Történeti Intézetének igazgatását. Hanyag kancellárja azonban íróasztala mélyére süllyesztette az értékes küldeményt, ahonnan csak a bécsi hivatal trónhű (mit ad isten, szerb származású) takarítónője közreműködésével sikerült előbányásznom azt. Habsburg Ottó aggodalmas sorait pusztá önzésből teszem közzé: megkímélnék ugyanis attól, hogy megismételjem, amit két esztendeje vetettem papírra. Hirtelen felindulásomban. Mert nem tisztem a közerkölcsök folytonos karbantartása. Akkor bizonyos Fidesz-tanácsadók (plusz Glatz Ferenc) intézet- és alapítványteremtő láza gondolkodtatott el (lásd: Jelent(kez)em alássan, HVG, 2000. december 12.). Íme Ottó szép levele:

Az agg királyfi levélben fordult hű alattvalójához, Gerő András történészhez. Szerette volna lebeszélni tervéről, hogy elvállalja a kormány által szervezendő Habsburg-kori Kutatások Közalapítvány Habsburg Történeti Intézetének igazgatását. Hanyag kancellárja azonban íróasztala mélyére süllyesztette az értékes küldeményt, ahonnan csak a bécsi hivatal trónhű (mit ad isten, szerb származású) takarítónője közreműködésével sikerült előbányásznom azt. Habsburg Ottó aggodalmas sorait pusztá önzésből teszem közzé: megkímélnék ugyanis attól, hogy megismételjem, amit két esztendeje vetettem papírra. Hirtelen felindulásomban. Mert nem tisztem a közerkölcsök folytonos karbantartása. Akkor bizonyos Fidesz-tanácsadók (plusz Glatz Ferenc) intézet- és alapítványteremtő láza gondolkodtatott el

(lásd: Jelent(kez)em alássan, *HVG*, 2000. december 12.). Íme Ottó szép levele:

Kedves Fiam, Andhás!

Veszem a bátohságot, hogy (szíves engedelmeddel abbahagynám a raccsolást) ily pórias modorban forduljak Hozzád. Még a "királyi többes"-sel sem élek, hogy lásd, quasi-liberalis szellemben gyötör a szorongás, vajon halad-e a haza, közös hazánk előre minapi döntésed nyomán. Vajh szárnyal-e az europäische Geist (evropsky duh etc.) - nem tudom, értesz-e kedves birodalmam nyelvein -, ha Te veszed válladra az új tudományos institutio vezetését, mely családom nevét szándékozza viselni.

Félre ne érts: szívem minden melegével gondolok a magyar rendek e bátor kezdeményezésére, mely végre kiszabadít az osztrák haladárok ácsolta ketrecből. Mostantól nem kell kissé ómódi, időnként a nagynémet ideával kacérkodó, konzervatíván katolikus tényezőnek hinnem magam, ki Páneurópa fogalmába fojtja restaurációs vágyait. Bátrak vagytok, sőt merészek, hisz tudjátok, a Habsburg név a mai napig kétesen cseng egynémely utódállamban és azon is túl, kivált magyar promotio keretében. No de nem is azért ragadtam a tollat, kedves András, hogy köszönő szavaimmal untassalak.

Bizonyára nem is sejtet, milyen mélyen foglalkozik bennem a magyar belpolitika. Nem állok egyedül, amikor úgy gondolom, hogy pártod, az SZDSZ a mindenható kegyelméből néhány hónapja talán utolsó esélyét kapta arra, hogy gyökeret eresszen a parlamentbe. Féltelek Benneteket. Tudod, manapság a magukat konzervatívnak mondó pesti politikusok számomra schlicht und einfach túl nacionalisták. A szocialistákkal ugyan könnyen értem a szót, de minden egyes császári és királyi porcikám tiltakozik az ellen, hogy értük aggódjak. A náciigyanúsaktól - Donnerwetter! - már a Harmadik Birodalomban is borsódzott a vállam (jól mondom?). Maradtok Ti, kedves szabadelvű barátaim, kikkel ugyan

családom gyakran összerúgta a port, de őseim közül legkevesebb Kaiser Joseph II. óta fíkarcsnyit mi is felvilágosultak lennénk, nemdebár? Úgy értem, abszolút.

Kitartó figyelemmel olvasom a Magyar Hírlapban tárcáidat az "Egy polgár naplója" szerény, de méltóságot sugározó címe alatt. Szegény Márai Sándor, kit nem volt szerencsém személyesen ismerhetni, büszke lehet Rád. Bár Bürgernek nem szívesen nevezném magam (jóllehet a francia "habsbourgeois"-nak titulál), talán elhiszed nekem, socialis értékeink imitt-amott érintkeznek. Kezdeném az állam kulturális semlegességének elvével, bármily furcsán hangozzék e tétel az én számból. Nos, nem vagyok meggyőzve arról, hogy kutatói intézetet okvetlenül az államnak kell alapítania, s ha mégis, akkor úgy, hogy a kormány egyik minisztere (a liberalis párt nemrég elnöke) saját jó barátjának, ez idáig - azt rebesik - fizetett tanácsnokának gründolja az intézményt. Mintha ezt neveznék az összesérthetetlenség elvének. Nem törvényileg, jómodorilag.

Hallottam, lesz curatorium is, tiszteletre méltó tagokkal (Bácskai Vera professzor asszonynak külön örvendek), mely elvileg nem is biztos, hogy Téged jelöl majd igazgatónak. Értesültem arról is, mily magasztosak, egyszersmind lucrativak a leendő intézet tudományos céljai és mennyire megható lesz, mikor a Szemere-utód miniszter, a kossuthista tudós és én - mondjuk így -, a habsburgista kéz kezét..., pardon, annyi a bajom ezekkel az idiómákkal..., kéz a kézben..., meredünk a múltba. Fokozom a képzavart: a vadonatúj Andrássy Universitát is velünk mered majd, melynek vezetői tudvalevően már régóta vágyják, hogy közös levegőt szívjanak Veled, kedves Andrásom (sőt, mind többekkel a Közép-Európa Egyetemről), s együtt kutassátok az európai integrációt. Ha minden jól halad, még egy Görgey-leszármazott is nevét adja majd a történelmi gesztusok e bátor cseréjéhez.

"cska szöveg" - mondanád Te, ha nem lennél a politikailag korrekt diskurzus híve. De az vagy, András! Máskülönben nem zúdítottad volna filippikáidat - kancelláromtól tudakolom a neveket -- bizonyos Schmidt Máriákra, Fricz Tamásokra, Elek Istvánokra, Hankiss Ágnesekre az elmúlt esztendőőkben. Becsültelek érte, soha nem kedveltem a szellemi Hoflieferant-okat, a hízelgő lakájokat és a kenyérpusztákat. Gondolhatod, az állam semlegességéről én sem vallok fanatikus elveket. Ám ha egy magára valamit is adó kormány - ha fene fenekét eszik is (bocsáss meg, egy csöppet fölbosszantottam magam) - millenniumot akar ünnepelni, terrort gyűlölni vagy éppenséggel Monarchiát kutatni, akkor éljen a pályáztatás jogintézményével. Nézzük meg, adott esetben ki tud többet, újat, mást kihozni belőlünk, Habsburgokból. Versengjenek az ad hoc kutatócsoportok, az egyetemi tanszékek, az akadémiai intézetek, és ígéreteiket a lehető legpártatlanabb (még hozzá a "die Partei" szó mindkét értelmében) zsűri őrizze ellen. Competitio és független elbírálás - tudom, nem hűbérúri lelemények. NKA és még egyszer NKA - súgja derék kancellárom -, Te bizonyára ismered e betűszó jelentését.

Miután kétség sem férhet hozzá, hogy egy pártatlan gremium Téged (illetve a Veled szövetkező tudósokat) tüntetné ki bizalmával, nem értem, miért ez a nagy sietősség a költségvetési subventióval, elhelyezéssel, curatoriummal. Bevallom, személyedben is féltelek: nem őrlődsz-e majd fel a sok-sok tanításban-kutatásban, tanszék- és intézetvezetésben? Eötvös, Soros, ezentúl még az Andrássy is? Meséld el egyszer, kérlek szépen, hogyan is van ez Nálatok: lehet, hogy ezek az egyetemek nem is rivalizálnak egymással? S ha valóban nem, a szabadelvűek ezt vajon miért szeretik?

Nézd, kedves András, lehet, hogy hajlott korom végett, de keveset értek abból, ami felétek történik. Azt is sietve elismerem, hogy az udvarban mi sem mindig folyamodtunk patyolatos tiszta módszerekhez, nem is tudom, miért hozom ezt ide, hát ki emlékezne, ha nem Te, a XIX. század

jeles kutatója, Metternich herceg vagy Bach belügyminiszter viselt dolgaira? Most persze csak az apróbb viselt dolgokra gondolok, engedelmeddel.

Egy szó, mint száz, a Te érdekedben is arra kérlek, gondold, sőt fontold meg még egyszer az alapítvány és az intézet szervezésének tervét. Mire a fák kizöldülnek (vagy a levelek lehullanak), okosabbak leszünk. Addig is véres szívvel mondom le a curatorium nekem szánt elnöki posztjáról (ízléssel egyébként sem férne össze egy köztársaságtól kapott hitbizomány), ám alig várom, hogy Veled együtt mérkőzzek meg ugyanezért a posztért nyílt pályán, fix játékszabályok mellett, küzdve erőnk szerint... - de nem folytatom, nehogy azt hidd, már megint a nemesség iránti rokonszenvemmel kérkedek.

Atyai barátsággal üdvözl:

Otto von Habsburg-Lotharingen

H

Idáig a kedves főúri levél, most halljuk a nép hangját. Egyelőre sajnos csak a sajátomat ismerem kimerítően (igaz, türelmesen vártam, hogy a történészszakma megszólaljon, Szász Zoltánnak a HVG-ben közölt olvasói levelét leszámítva, hiába). Azzal hízelgek magamnak, hogy nem tartozom a jajveszékelő liberálisok táborába; ritkán vizionálok párthalált, és nem szoktam folyton fölhorkanni, amikor a szabad elveket az exigenciákhoz igazítják. Sőt, talán kicsit naivan, többnyire hálás vagyok érte, hogy e kényelmetlenséget helyettem (részben érettem) vállalják fizetett tisztviselők egy pártban, melyre szavazni szoktam. Közgazdász lennék, nem idegen tőlem az alku és a haszon fogalma, a politikai haszoné sem.

Egyelőre azonban csak a költségeket látom. Tekintsünk most el egy pillanatra attól, milyen célok vezérlik Gerőt. Történész nem lévén

(mármint én), legújabb kutatási programját botorság volna minősítenem. Készséggel elhiszem neki, hogy régóta dédelgeti a Habsburg-központ ötletét, és meggyőződése, hogy igazgatói illetményéhez törvényes úton jut majd. Az elmúlt négy esztendőben sok ilyen törvényes illetményen bosszankodtunk vagy éppen derültünk. A derű csapodár, félek, elpártolni készül. Mától szabad a "gerőzés", ahogy annak idején vidáman "schmidteztünk", s nem segít majd az őszinte fogadkozás: mi, kérem, nem fogunk történelmet hamisítani és gyűlöletet kelteni. A köntörfalazás pedig, pláne a giccs határán, kifejezetten ellenjavallt. Ha ugyanis komolyan vesszük Szemere Bertalan és Ferenc Jóska késői egyezségét az integráció kutatásáról, könnyen juthatunk arra a merész következtetésre is, hogy Bibó István unokájának Gennagyij Zjuganov társaságában kellene szovjetológiai kutatóközpontot alapítania, mondván: a KGST legalább annyira hasonlított a Közös Piacra, mint a Monarchia.

Megvallom, engem az egész történetben Magyar Bálint személye érdekel. Őt közelebbről ismerem, azt remélem, rokonszenvünk kölcsönös volt ez idáig. Egyszerűen nem lelem a magyarázatot arra, hogy miért engedi elszökni a humort pártja mellől egy olyan miniszter, aki - az SZDSZ-ben ritkaság - a hatalomgyakorlás ironikus technikusaként is hírnevet szerzett magának. Még egy ilyen közalapítvány elnevezésű ízlésficam, és az önirónia is hitelét veszti. Tudom, rengeteg dolgot nem ismer(het) a köz: a koalíciós partnerrel vagy az ellenzékkal, netán saját klienseikkel kötendő háttéralkukra szoktak ilyenkor utalni sejtelmes félmondatokban a szabaddemokrata politikusok. Sokszor hallottam a panaszt is: "Mindössze két esetben döntünk rosszul; ha klientúrát építünk, erőszakosnak, ha nem, akkor meg pipogyának tartanak kedves barátaink."

És szintén érdekelnének a miniszter gyakorlatias motívumai. El sem merem képzelni, hogy egyszerűen nem tudott ellenállni barátja szívhez szóló kérésének. Mire jó 250 millió forint ilyenén odaítélése? Olcsón

kivitelezhető erődemonstráció az Akadémia harcmezején? Az ellenfelek elbizonytalanítása, egy részük el(vissza)csábítása, a szövetségesek szolidaritásának fenntartása? Beruházás egy új történelmi identitásba? Politikai fantáziám korlátos, tudom, mégis, ha megszorogatnának, képes lennék tovább sorolni a hasonlóan kétes rentabilitású célokat. Ismétlem, ezennel nem a fennkölt elvekre kérdezek (Ottó képében berzenkedtem már eleget), hanem a döntés politikai racionalitására. Voksomért - helyezzük alacsonyra a mércét - a korábbi rezsimnél hangyányit ízlésesebb viselkedést várok el képviselőimtől. De okosabbat is.

Válaszolhatnák: aprócska ügy, el lesz felejtve. Meg lesz szokva. *Desto schlimmer* - mormolja a királyfi a bajusza alatt. Szabad fordításban: Orbán is ezt hitte.

A szerző közgazdász.

2003/1. (01. 09.)

Cimkék:

Ezt már olvasta?